

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

03.12.2025. Nr. 1-5/248

Valmieras Valsts ģimnāzijai
valmgimn@valmiera.edu.lv

Par skolēnu tiesībām uz vārda brīvību un izglītības iestādes politisko neitralitāti

Tiesībsarga birojs ir saņēmis iedzīvotāju iesniegumus, kuros tika vērsta uzmanība uz Valmieras Valsts ģimnāzijas (turpmāk – Izglītības iestāde) rīcību, izplatot paziņojumu un aicinājumu skolēniem ģērbties melnā apģērbā un piespraust sarkanu lentīti, paužot noteiktu politisku nostāju par Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (turpmāk - Stambulas konvencija).

[1] Ņemot vērā, ka aicinājumu ir izplatījusi Izglītības iestādes vadība un pedagogi, iesniedzēju ieskatā tā ir bijusi vērsta uz vienpusēja viedokļa atbalstīšanu, nevis veicinājusi kritisko domāšanu un viedokļu daudzveidību. Tika norādīts, ka daži skolēni baidījās doties uz skolu, jo viņi nevēlējās iesaistīties šajā akcijā, taču baidījās no iespējamām negatīvām reakcijām no skolas biedriem. Iedzīvotāju ieskatā tāda vienpusēja rīcība var radīt spriedzi un naidīgumu starp skolēniem, jo bērni, kuri nevēlas piedalīties, var tikt izstumti, apsmieti vai emocionāli ietekmēti.

[2] Iepazīstoties ar publiskajā vidē pieejamo informāciju, secinu, ka Izglītības iestāde 01.11.2025. savā sociālajā tīklā (Facebook) publicēja aicinājumu paust savu nostāju pret Saeimas lēmumu izstāties no Stambulas konvencijas, to publiski apliecinot velkot melnu apģērbu un piespraužot sarkanu lentīti. Publikācijā Izglītības iestāde sociālajos tīklos norādīja, ka minētā aktivitāte nav skolas oficiālais viedoklis, bet gan skolēnu iniciatīva. Taču jauniešu aicinājums tika izplatīts izmantojot Izglītības iestādes oficiālos tīklus, kā arī akcijai pievienojās Izglītības iestādes pedagogi.¹

¹ LTV 03.11.2025. ziņu raidījumā par Valmieras skolas jauniešu protestu Valmieras Valsts ģimnāzijas vēstures skolotāja Ineta Amoliņa bija ģērbusies melnā un piesprauda sarkano lentīti, tādējādi paužot atbalstu akcijai.

[3] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. pants nosaka, ka izglītības iestādes ir atbildīgas par bērna veselības un dzīvības aizsardzību, par to, lai bērns būtu drošībā, lai viņam tiktu sniegti kvalificēti pakalpojumi un ievērotas citas viņa tiesības. Saskaņā ar tā paša likuma 50.¹ panta pirmo daļu bērns var piedalīties dažādās aktivitātēs (pasākumos), ja tās netraucē viņam iegūt izglītību, kā arī neapdraud viņa drošību, veselību, tikumību vai citas būtiskas intereses.

[3.1] Saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvencijas 13. pantu arī bērniem ir tiesības uz vārda brīvību. Vārda brīvība ir demokrātiskas sabiedrības lielākā vērtība, kuru var izmantot ikviens sabiedrības loceklis. Latvijas Republikas Satversmes 100. pantā ir noteikts: „Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.” Tiesības uz izteiksmes brīvību noteiktas arī vairākos starptautiskos cilvēktiesību dokumentos, tostarp Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (10. pants).

[3.2] Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka vārda brīvība ietver gan tiesības paust savus uzskatus, gan arī tiesības brīvi saņemt informāciju. Arī atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksei faktiski tiek aizsargāta jebkura izteiksmes forma visdažādākajos veidos un neatkarīgi no satura.² ECT savos spriedumos vairākkārt ir norādījusi, ka tiesības brīvi paust savus uzskatus ir viens no būtiskākajiem demokrātiskas sabiedrības pamatiem un tas attiecas ne tikai uz informāciju vai idejām, kas tiek uztvertas labvēlīgi, bet arī uz informāciju vai idejām, kas apvaino, satrauc vai šokē. Tādas prasības izvirza plurālisms, tolerance un iecietība, bez kurām nav iedomājama demokrātiska sabiedrība.³

[4] Izvērtējot bērna tiesības uz vārda brīvību, var tikt piemēroti stingrāki kritēriji, jo bērna personība vēl nav pilnībā nobriedusi un viņš ir vieglāk ietekmējams nekā pieaugušie.⁴ ANO Bērnu tiesību konvencijas 13. panta 1. punkts paredz, ka ikvienam bērnam ir tiesības uz vārda brīvību; šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un nodot jebkādu informāciju un idejas neatkarīgi no robežām mutiski, rakstiski vai drukātā veidā, mākslas darbu veidā vai citiem bērna izvēlētiem līdzekļiem. Saskaņā ar panta 2. punktu šo tiesību īstenošanai var piemērot atsevišķus ierobežojumus, taču šiem ierobežojumiem jābūt paredzētiem tiesību aktos un nepieciešamiem, lai respektētu citu personu tiesības vai reputāciju vai lai aizsargātu valsts drošību vai sabiedrisko

² Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības/ Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā.- Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011., 359. lpp.

³ ECT spriedums lietā Nr. 5493/72 *Handyside* pret Apvienoto Karalisti, 1976.

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 61435/19 *Macatė* pret Lietuvu, 23.01.2023.

kārtību, vai sabiedrības veselību vai tikumību. ECT ir norādījusi, ka valstij var būt tiesības ierobežot bērnu piekļuvi tādai informācijai, kas satur mudinājumu viņiem iesaistīties viņiem kaitīgās praksēs vai pat izdarīt noteiktus noziedzīgus nodarījumus.⁵

[5] Iesniegumā aprakstītā situācija, kurā izglītības iestādes skolēni puda savu nostāju par sabiedrībā aktuālu jautājumu – Stambulas konvencijas denonsēšanu, – ir uzskatāma par bērnu tiesību uz vārda brīvību īstenošanu un nav pretrunā ar Latvijas tiesību aktiem. Izglītības iestādei nav pamata aizliegt skolēniem rīkot dažāda veida aktivitātes vai aģitāciju par sabiedrībā aktuāliem jautājumiem⁶, ja vien tas netraucē izglītības ieguvei. Šādas skolēnu iniciatīvas kopumā vērtējamas pozitīvi, jo tās veicina bērnu pilsonisko līdzdalību.

[6] Taču attiecībā uz izglītības iestādes tiesībām veikt jebkāda veida aģitāciju par sabiedrībā aktuālu jautājumu, kurā nepastāv vienprātības, jāuzsver, ka ECT ir norādījusi – valstij ir pienākums nodrošināt, ka izglītības iestādēs sniegtā informācija tiek pasniegta objektīvi, kritiski un plurālistiski, un valstij ir aizliegts ietekmēt bērnus tādā veidā, kas varētu aizskart vecāku reliģisko vai filozofisko pārliecību⁷. Tādēļ nebūtu pieļaujami gadījumi, kad izglītības iestāde būtu tā, kas organizētu vai īpaši atbalstītu kādu aktivitāti par labu kādam konkrētam politiskam, reliģiskam vai sociālam viedoklim. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 10. panta 1. punkts īpaši uzsver indivīda tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no publisko institūciju puses. Ja izglītības iestāde, kā publiska institūcija, īpaši izceļ un atbalsta vienu viedokli, bērnam var rasties sajūta, ka tādējādi tiek ierobežotas viņa tiesības uz vārda un uzskatu brīvību.

[7] ECT ir norādījusi, ka skolotājiem kā valsts darbiniekiem saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 10. panta 2. daļu ir īpaši “pienākumi un atbildība”, tostarp pienākums ievērot atturību un mērenību, īpaši ņemot vērā viņu autoritāti pār skolēniem.⁸

Aicinu turpmāk neizmantojot Izglītības iestādes oficiālās platformas (tiešsaistes vai cita veida), lai popularizētu vai atbalstītu vienu viedokli, dzīves skatījumu vai pārliecību. Tāpat arī aicinu Izglītības iestādes darbiniekus atturēties skolēniem demonstrēt savu viedokli jautājumos, kuros būtu veicināma skolēnu diskusija, tādējādi cienot bērnu tiesības uz uzskatu un vārda brīvību.

⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 5493/72 *Handyside* pret Apvienoto Karalisti, 07.12.1976.

⁶ Ja vien tās nepārkāpj citu personu tiesības vai reputāciju, vai rada valsts drošības, sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības vai tikumības apdraudējumu.

⁷ ECT spriedums lietā *Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen* pret Dāniju, 1976, 53. paragrāfs.

⁸ ECT spriedums lietā Nr. 57462/19 *Mahi* pret Beļģiju, 2020.

Lūgumu pamatoju ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto tiesībsarga kompetenci sniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu. Informēju, ka tiesībsarga sniegtajiem viedokļiem ir rekomendējošs raksturs.

Tiesībsardzes pilnvarojumā

Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere